

maga James Bond, se a magát örültnek tettető Széchenyi István, se az örökségén marakodó ellenzéki és emigráns. Végül mégis kijut a színpadról. Lánya jön érte, hogy elhívja az esküvőjére. A hosszan megnyitott színpadon vakító ellenfényben lépdél ki karöltve apa és leánya. A fekete folyosó végén felizzik a fény. Már nem a politikus, nem a közember, hanem egy édes-apa, egy magánember lép be az új életbe. Talán Tóték, a mindenkori magyar kisemberek, Örkény István emblémává emelkedő alakjai is visszatérnek az emigrációból, ahova a mérhetetlen szenvedés hajtotta őket.

A görög demokrácia válságba zuhant, a polisz-polgárnak se kedve, se ereje nem volt többé a közéleti témákhoz. A színház visszavonult, az ókomédia elhalt. Régen rossz lenne, ha Mohácsi Jánosnak és a kaposváriaknak kedvüket szegnék, megtiltanák, esetleg csak lehetetlenné tennék, hogy provokáljanak, elgondolkodtassanak, szembesítsenek, vagy ha az emberek már nem lennének kíváncsiak rájuk. A kaposvári előadás nem a legjobb, de az egyik legfontosabb Mohácsi-rendezés.

MOHÁCSI ISTVÁN – MOHÁCSI JÁNOS –
KOVÁCS MÁRTON:
56 06 / ÓRÜLT LÉLEK VERT HADAK
(Csiky Gergely Színház, Kaposvár)

Díszlet: Khell Zsolt. **Jelmez:** Szűcs Edit. **Mozgás:** Uray Péter. **Rendező:** Mohácsi János.

Szereplők: Boateng Sheila, Csapó Virág, Felhőfi Kiss László, Hornung Gábor, Husztóti István, Karácsony Tamás, Kocsis Pál, Kovács Zsolt, Lestyán Luca, Mester Szilvia, Mózes Balázs, Nagy Ilona, Nagy Imre, Nagy Viktor, Némedi Árpád, Patocskai Katalin, Pető Kata, Sebesi Tamás, Serf Egyed, Simon Viktória, Sipos Eszter, Száger Zsuzsanna, Szentgyörgyi István, Székely György, Szula László, Tóth Géza, Tóth Richárd, Valcz Péter, Varga Zsuzsa, Vékes Csaba.

Tompa Andrea

Tehetetlenségi erő

ANTON PAVLOVICS CSEHOV: CSERESZNYÉSKERT

A mikor Firsz bizonytalan mondataival befejeződik az előadás, a félsötétben a színésznők meghajlásra készülődnek, és a tanácstalan nézők erre elkezdenek tapsolni, azon tűnődöm, hogy a Víg-színháznak morálisan most jobbat tett volna egy jelentős bukás, mint ez a *Cseresznyés kert*-előadás. Egy formátumos, nagy akarás, lázas gondolkodás, merész és nagy igyekezet porba hullása, egy igazi nagy tévedés, amely felrázza a színházat és előbb-utóbb a tiszteletudó, a színházról mint (együtt)gondolkodási formáról már lemondott nézőt is. A színházi bukás fontosságát (és felhajtóerejét) ugyanúgy elfelejtettük, mint a darabbeliek azt, hogy mi mindenre volt jó valaha a cseresznye. Merthogy az a szép nagy cseresznyés kert a természet tehetlenségi erejénél fogva virágzik ugyan, de nem tudni, mi végre. Mint a Helmer és Fellner építette, szintén szép nagy, ezer férőhelyes kert, amelyben ülünk. (Nem én fantáziálok: kétszer is főkapsolják előadás közben a nézőtéri fényt, a színház és a cseresznyés kert párhuzama tehát az alkotók fejében is megfordult.)

Ezen az estén azonban nincs hova hullani. Pusztán a zenekari árokba ugranak be a színészek az előadás végén – „Süllyesztőbe velük, mindenkivel!”, blöffölte tán a rendező, még Lopahint is lesöpörve a színpadról, és aztán így lett vége az előadásnak. Meg nem gondolt gondolatok sora ez az est, amivel nem lehet bukni. Minden olyan a színpadon, mintha a múltból maradt volna itt, a jelenben értelmez(het)etlenül: ipari környezet, valami század eleji gyár mára már mozdulatlan gépcsarnoka, amiről nem tudni, mit gyártott, de tehetlenségi erejénél fogva ott ragadt (díszlet: Menczel Róbert). „A gyerekszoba!” – mondja rá a főhős. A hatás majdnem komikus. Miféle cseresznyés kert papolnak annyit? Ha valami idegen ettől a saját végső pillanatait szemlélő és pusztulásában tetszelgő világtól, az éppen ez a leállt gyárvilág, amely azt sugallja, hogy itt valaha termelés folyt. Nem, ezek nem dolgoztak. Ha így lett volna, nem idegenkednének annyira a munkától, amely megmenthetné őket. A díszletnek nemcsak titka vagy dinamikája nincs (olykor legfeljebb fel lehet rá mászni vagy

zongorát eresztetni rá), de nem is értelmezi önmagát. És ugyanez szereplők sorára is igaz. Itt van az öreg szolga, Firsz. Ráadja urára a köntösét. Legalább fél évszázada adja rá, legalábbis a darab szerint, mégsem húzza össze rajta a két szárnyát, az övét meg egyszerűen bogra köti. Milyen hanyag szolga ez? Miért nem rúgták ki eddig?! Vagy nem figyel oda? Ilyennek látja a rendező? Vagy ilyen figyelmetlen színész Kern András? Mire gondoljon a néző? Vagy itt van Sarlotta Ivanovna, aki mint afféle Houdini, egyszer csak lelángolva jelenik meg a színpadon. A szabadulóművész kezére lazán csavarják a láncokat, háta mögé nézve fityegni látom a mutatvány kellékeit. Most le van láncolva vagy sem? Az est ilyen és hasonló eldöntetlen momentumok hosszú sorozata.

A harmadik felvonás nagyjelenetében a bálba érkező kissé részeg Lopahin, aki az „urak” társaságában korábban már lebunkóparasztolta önmagát, most, amikor bejelenti, hogy megvette a kertet, felmászik a zongora tetejére, és ugrálni kezd rajta. A rendezői igazságosztásban Lopahin, a gazdag paraszt, az új földesúr egy mozdulattal söpri le az asztalról (zongorá-

azt, hogy efféle fejsze(kalapács)csapásokkal, fehér-fekete értelmezésekkel, kényelmes, leegyszerűsítő igazságokkal, képletekké szegényített emberi vázlatokkal nem érdemes Csehovot színre vinni. Ez a szimplifikálás, a szereplők összetett figuráinak és igazságainak kicsontozása Alföldi rendezéseinek legnagyobb veszélye. Ha a múlt (Ranyevszkaja képviselőjében) feltétel nélkül szép és értékes, ha a jelen (Lopahin személyében) nem tartalmaz semmilyen értéket, akkor mi értelme ennek a darabnak? Csehov nem ideológia, hanem gazdag, bonyolult emberek televényszerű együttélése, egymást kizáró vagy egymás mellett érvényes igazságok párbeszéde. Nem a részletező, realista vagy naturalista színjátszást, értelmezést kérem számon. És nem is a színházról való gondolkodást. Hanem az emberről való gondolkodást. Hogy mit jelent elveszíteni valamit. Mit jelent egy gyerekkori sérelem. Mi a pénz. A munka. A remény. A szerelem. Egyébként egyedül ez utóbbi szólal meg hihetően ezen a színpadon, az is csak Ranyevszkaja (Eszenyi Enikő) szájából. Aki, mint állítja, alatta áll a szerelemnek, akit úgy lök ide-oda, Párizsból Oroszországba és vissza ez a szere-

Tornyai Ildikó (Varja),
Danis Lidia (Ánya)
és Eszenyi Enikő
(Ranyevszkaja)

ról) a finom, tehetetlen és szegény urakat. Fehér-fekete látásmód ez. Nostalgia a múlt iránt, leegyszerűsítő és lapos antimarxista lecke az új rendről. Ranyevszkaja, mint afféle dekadens dzsentri, lecsatolja díszes uszályát, és aláfeküdne a jelennek: felmászik a zongorára, és felkínálja magát a ház új urának. De Lopahinnak nincs szüksége rá, az asszony fejfelé csúszik le, a többiek óvó karjai közé.

Egy kortárs kritikus, Georges Banu megírta az elmúlt évtizedek korszakalkotó *Cseresznyés kert*-előadásainak – Strehler, Brook, Şerban, Harag, Mugur és mások rendezéseinek – krónikáját. Talán meg kellene írni e könyv ellenpontját is: mindazt, amitől ez a darab kiürül, jelentéktelen és érdektelen lesz. Például

lem, mint valami tehetetlenségi erő. Eszenyinek ez az egyetlen veszteség adatik, amit megélhet, eljátszhatja ma este.

Ebben az előadásban nem sokféle igazság ütközik, sőt, senkinek sincs igaza, itt mindenki nyers, emberileg taszító, üres, felesleges és egyszerű, mint egy báb. Ezek az emberek szeretetlenül és kínlódva élnek egymás mellett. Nem hisznek és nem is bíznak semmiben, ám létezésük sivársága nem válik megélhető drámává a néző számára. Még soha nem láttam ilyen kiábrándult és cinikus rendezését Alföldi Róbertnek. Lopahinnak egyetlen pillanata sincs, amikor, úgy mond, a néző igazat adhatna neki: nincs emberi arca, nem rokonszenves az állandó munkálkodása; sérel-

Csőre Gábor (Jása), Börcsök Enikő (Sarlotta Ivanovna)
és Cseh Judit (Dunyasa)

mei, gyengeségei sem teszik szánhatóvá. Lehet ez persze színészi kérdés is, Pindroch Csaba alakításában szűk látókörű, üres fejű, csak pénzével törődő, egysíkú figurát kapunk, sekélyes lelki világgal. Anya (Danis Lídia) és Varja (Tornyai Ildikó) folyton üvöltenek, mintha a kétségbeesés szélén állnának, de csak feszültek és idegesek, nincs drámájuk, amit megélhetnének. Dunyasa (Cseh Judit) harsány és üres (a színésznőnek csupa felszíni eszköze van), a szolgák, Jepihodov (Gyuriska János) és Jása (Csőre Gábor) még csak nem is humorosak. Szimeonov-Piscsikről (Rajhona Ádám) nem tudni, mit keres ebben a közegben. Sőt még Sarlotta Ivanovna (Börcsök Enikő) lénye és trükkjei is felejthetőek, de ez biztosan nem színészi kérdés. Hogyan léteznek ezek az emberek együtt, mi köztük egymáshoz, mi tartja őket össze, nem tudni. Gajev (Hegedűs D. Géza) jobban és jobb híján kötődik biliárdgolyóihoz, mint rokonaihoz. Szinte egyetlen emberi viszonyt sem látni. Hogy Anya szeretné ezt a groteszk Petyát (Kamarás Iván nevetséges figurát hoz ugyan, de mi köze az előadás egészéhez?). Hogy Varja és Lopahin közt bármilyen múlt-jelentő idejű kötődés lehetséges lenne. Hogy ez a Lopahin valóban kötődne Ranyevszkájához. Talán csak a két testvér, Gajev és Ranyevszkaja közt van az együttlétnék valami finom természetessége. Ez is a múlt tehetetlenségi ereje okán: Hegedűs D. és Eszenyi sokat megélték együtt ezen a színpadon.

ANTON PAVLOVICS CSEHOV:
CSERESZNYÉSKERT
(Vígyszínház)

Fordította: Spiró György. **Díszlet:** Menczel Róbert. **Jelmez:** Bartha Andrea. **Mozgás:** Király Attila. **Dramaturg:** Vörös Róbert. **Bűvészműtávjatok:** Holcz Gábor. **Világítás:** Komoróczy Gábor. **Szcenika:** Krisztiáni István. **A rendező munkatársa:** Várnai Ildikó. **Rendező:** Alföldi Róbert.

Szereplők: Eszenyi Enikő, Danis Lídia, Tornyai Ildikó, Hegedűs D. Géza, Pindroch Csaba, Kamarás Iván, Rajhona Ádám, Börcsök Enikő, Gyuriska János, Cseh Judit, Csőre Gábor, Kern András.